

СРПСКИ НАРОД

ИСТРАЈАТИ... ГЕНЕРАЛ НЕДИЋ ПРОТИВ СРПСКЕ НЕСЛОГЕ

За ових три године дана српски народ је доживео многа искушења и пребродио многе тешкоће. После првих момената колебања он је успео да заузме правилан став и да се упорно држи њега за цело време.

Објективно говорећи мора се признати да су догађаји за то време дали за право српском народу у његовом држању и у његовом ставу.

Држећи се начела ред, мир, рад и братска слога, које му је саветовао генерал Недић, он је успео да сачува своју животну снагу. Тако данас и поред неизвесности ситуације он може са доста спокојства да гледа развој догађаја са вером да ће жив и здрав да сачека крај рата и да има довољно снаге да очекује повољно решење српске ствари.

Можда би се могло рећи да је српски народ пребродио 75% од тешкоћа, и да му остају само 25%, па да може сматрати да се извукао из вртлога тешких догађаја, у коме за мало није изгубио главу и потпуно настрадао. Важно је сада да у овим моментима када се на ратиштима изигравају судбоносни догађаји, који могу значајно и крај рата, да он и даље остане веран начелима реда, мира, рада и братске слоге, да би без непотребних жртава и трзавица могао да сачека крај рата.

Више него икада он се мора без колебања држати српског пута, којим је под вођством генерала Недића пошао 1941 године. Само тако он ће избећи неку нову несрећу и располагаће потребним средствима и снагом да издејствује повољно решење, за сва питања, од којих зависи будућност српског народа.

Генерал Недић је тачно и правилно поставио 1941 године да ми у овом циновском сукобу континентална не можемо ништа ни помоћи ни одмоћи, већ да је наша дужност према себи и према нацији да се посветимо раду, чувајући ред и мир. Наш циљ треба да буде да будемо у што већем броју и што сложнији у часу када се буде решавала наша судбина. Томе циљу најлакше ћемо се приближити ако се до краја руководимо само животним интересима српског народа и будемо се покоравали гла су разуму.

Зато никакви догађаји, као ни мрски покушаји атентата противу Вође Рајха, не смеју да колебају српски народ на његовом путу. Ништа не сме да утиче на њега да би лево или десно скренуо са свога опробаног пута, којим га генерал Недић води већ три године, који га је спасао од пропасти и спремио га да буде способан, да дочека догађаје.

У данашњим приликама српски родољуби требају да имају пред очима само ове чињенице, а све друго као ситно и излишно, треба да оставе на страну. Сврставајући се сви заједно у један фронт, који се руководи искључиво интересима српског народа, догађаје не нам дати снагу да са успехом савладамо последње тешкоће и да сви заједно, загрљени и збримљени, доживимо боље дане за српски народ.

В. А.

Ускоро излази из штампе књига говора председника владе генерала Недића **МОЈА РЕЧ — СРБИМА**, за коју је наш уважени државник др М. Спалајковић написао један значајан предговор, из кога доносимо један мањи одломак.

Од почетка своје владавине, генерал Недић води одсудну жбитку за Србију. Од како је развио крсташ барјак, он стоји на челу и најстаријих и најмлађих српских бораца које је повео путем све сти и разума, љубави и слоге. Све што се данас дешава око нас и далеко од нас потврђује исправност његове политике. Он је из горког искуства знао да српски народ не треба да очекује свој спас ни с које стране, а понајмање из Москве и Лондона. У комунизму је Недић сагледао најстрашнији извор опасности не само за духовни него и физички опстанак српског народа. Стога је и закључио да је политички наивно уздати се у неку помоћ Енглеске која је најактивнији савезник болшевика, као што је логички потврешно борити се против Немачке која је најодлучнији противник болшевизма.

Већ досадашњим својим заслугама генерал Недић је задужио српски народ. Он је 1941 године спасао Србију од уништења и зауставио извршење смртне пресуде која је већ била изречена над српским народом; он се није поводио ни за Лондоном ни за Москвом него једино за својом српском савешћу, трудећи се да спасе што више српских живота; он је све учинио да се међу српским националистима отклони грађански рат и својом разборитом и родољубивом политиком спречио је најстрашније братско крвопролиће.

Осим тога, он је, као брижљив и честит српски домаћин, такође све учинио да и поред изузетно тешких прилика живот у поседнутој Србији ипак буде за све подношљив. Чиновници примају уредно плате, радници добро зарађују, сељаци све више производе и напредују, иако Англоамерканци сеју из дана у дан терор и смрт над српским народом.

Српски народ је већ у велико осетио све корисне последице те трезвене и чисто националне политике. Семе које је генерал Недић засејао већ је „многи род родило“.

Велики народи могу ставити на коцку своју моћ, свој престиж и изгубити рат. Они могу изгубити и један део своје територије, па ипак сачувати све услове свога биолошког опстанка који за велике народе никада не може доћи у питање. Али је сасвим другачији ризик малих народа. Нарочито у овако општем пожару, као што је садашњи светски рат, мали народи могу бити потпуно збрисани са лица земље и биолошки ишчезнути. За Српство се може с правом рећи да оно, од како постоји, никад није било у овако стравичном положају као сад. Српском наро-

ду, и само српском народу, претила је у овом рату стална опасност да га сасвим нестане.

Генерал Недић је спасао језгро српског народа — Србију. Он је тиме исковао вечну круну своје славе и на томе се могао зауставити. Али његова замисао је много дубља и далекосежнија. Његов програм је ограничен просторно али не и временски. После спаса Србије морало се помишљати и на њену обнову.

Пошто је избегао Србију, генерал Недић је одлучио и да је изгради. Његова најјача љубав је љубав према мајци Србији. Она ће се пренети и на сва доцнија српска покољења која ће у генералу Недићу гледати свога духовног оца.

Зато он сад поставља такве темеље новој Србији да се у бу-

дућности више никад не понови оно што се до сад тако често дешавало у прошлости. Он је размишљао о узроцима периодичних катастрофа српског народа и закључио да се оне могу избећи. Главно зло од кога је српски народ стално патио јесте — српска неслога.

Размирица има код свих народа. Али од њих се не умире. У својој етици народ налази лека за моралне болести. Српска неслога је утолико опаснија што подрива и саме темеље народне етике. Сејачи мржње и раздора међу Србима, то су увек били српски великаши, српски

политичари, српска интелигенција, кад год је код њих преовлађивао материјализам који је безобзирно рушио етичке основе народне заједнице. Никад српско село није било извор српске неслоге.

Само оно што се зида на етици одржава слогу и љубав. То осећање је органски урођено генералу Недићу. Њиме су задахнути сви његови поступци, све његове концепције. Његов национални и политички кредо је у уверењу да постоји само један пут за одржање и напредак Српства, и да је тај пут — светосавски пут — једини српски пут, јер другог пута нема. То нам и сва наша прошлост потврђује, а то је сад и сваки од нас сазнао и јасно увидео.

Унутарњи узроци, а не спољни, увек су били главни извор наших катастрофа. Из неслоге и зависти у редовима српских великаша и српске интелигенције рађала се међусобна мржња, мржња која је војила у пропаст. Наћи начина да се ти унутарњи узроци отклоне значи спречити понављање катастрофе, значи утиснути нов и потпуно позитиван правац нашем народном животу.

Ето, тако генерал Недић замишља обнову Србије и препород српског народа. Његова стваралачка и генијална мисао даје високо национални и чисто српски карактер његовом државотворству. У њој нема ничега страног, ничега позајмљеног.

Неко може рећи да је наш географски положај такав да су за судбину српског народа спољни узроци увек били пресуднији од унутрашњих, јер су потпуно независни од наше воље, а за доказ може навести наш фатални судар са Турцима у средњем веку са Немцима у овом веку. Несумњиво је да су ти спољни узроци допринели нашој пропасти, али је неосновано тврдити да су они били несавладљиви.

Само привидно изгледа да је наша држава морала пропасти оба пута, пре од Турака а сад од Немаца. У ствари, ми смо могли у средњем веку избећи катастрофу и савладати турску опасност на Косову, да није било неслоге и заваде међу српским властелом. Зар би се могло замислити Косово у време Душаново?

Тако и сад смо могли, без икакве муке и жртава, избећи пропаст да смо само били мудри то јест сложни. Ако нисмо хтели примити пријатељство Немачке, није бар требало ничим изазивати њено непријатељство. Најлуђе је било оно што су превратници од 27 марта урадили: за туђ рачун увући земљу у рат између Енглеске и Немачке.

Да је Краљ Александар био жив, до тога сигурно не би дошло!

СНАГА НЕМАЧКЕ

Две чињенице јасније од свега показују огромну снагу немачког народа. Обадве су скопчане датума. Обадве тако велике да не узети их у обзир данас када расплет политичке и војничке ситуације у свету достиже свој врхунац, значи губити из вида оно што ће сутра бити од пресудног значаја, а то је дух немачког народа и његову нераскидиву везу са својим вођством.

Прва је: „V-1“. Не као оруђе. Не по своме страховитом дејству, које полако али сигурно растројава нерве енглеских грађана и њихових вођа. Не по томе. По сасвим другој чињеници којој код пријатеља, код непријатеља, није посвећена довољна пажња. По чињеници да је то оруђе израђено у петог ратној години. У време када су обавештајне службе зараћених страна имале довољно времена да изврше организацију и прошире своје мреже.

И ипак — све је остало тајна, иако се није радило о моделу, већ о масовној продукцији, о огромним фабричним постројењима у којима је морало радити стотине инжењера, хиљаде стручњака и десетине хиљада радника. За непријатеље Немачке „V-1“ је и данас неодољива тајна, иако је већ скоро два месеца цетокупна обавештајна служба непријатеља на послу.

За онога ко хоће да правилно оцењује ствари ова чињеница је показ огромне духовне снаге немачког народа. Не узети то у обзир значи превидети планину.

Други доказ је атентат на Фирера. Не сам атентат као дело слабића и безумника. Ма колико се непријатељска пропаганда трудила да га надув, по политичком значају он ипак остаје само епизода, могућа увек када се бие битка на живот и смрт. који захтева безграничне напоре и жртве на које сви нису способни.

Али да се је у петог години

рата, у једном циновском рвању, у народу који се скоро потпуно налази у борби са огромним уједињеним могућностима нађе више слабића и безумника до те мале клике, која је мислила само на своје положаје и привилегије, претставља заиста доказ такве духовне снаге, да немачки народ и његово вођство морају бити потпуно спокојни за свој сутрашњи дан.

Све чињенице говоре да је атентат на Фирера дело непријатеља Немачке. Богу хвала он ниј успео. Али по оној старој: „Ко другоме јаму копа...“ тај неуспех атентат учинио је да се духовно јединство немачког народа, стављањем на ову страховиту пробу, покаже у свој својој снази, од које су сигурно морали да затрепере његови организатори.

И кад, после овог стављања на најтежу пробу, после овако сјајно положеног испита. Вођ немачког народа захтева нове напоре и нове жртве. нико више не може да сумња да ће немачки народ дати све од себе да у овој последњој фази борбе извојује одлуку која ће бити достојна и његових жртава и његових напора.

У овој фази борбе на чело избија др. Гебелс. Огромну и тешку дужност Фирер је поверио њему. И с пуно права. Јер за ову духовну снагу немачког народа, за његов основни препород, др. Гебелс, помет Фирера, има сигурно највише заслуга. Она је њихово дело. Она је плод њихових напора.

Ко може да посумња да ће овај човек несломљиве енергије успети у своме новом задатку, тим пое што је духовни пут већ припремљен, што се немачки народ заиста налази сав очућен око својих вођа, што је Немачка потпуно и дефинитивно постала националсоцијалистичком — јединственом по мишљу, јединственом по вољи и спремношћу на жртву.

М. Р. Стојановић

ИНВАЗИЈА ДОНОСИ ГЛАД И ИНФЛАЦИЈУ

Истовремено са покушајем војне инвазије отпочели су Англо-американци и са инвазијом у области пропаганде. Тако је мистер Леман шеф УНРРА, свечано изјавио да ће иза савезничких војски доћи задовољавање животних потреба. Можда ће се неки Французи томе и обрадовати, али они треба да знају, да је мистер Леман већ и своје великодушне речи морао да ограничи, јер: „Светске залихе у намирницама, одећи, машинама и лековима четворогодишњим ратом већ су јак исцрпљене, и не може се рачунати са њиховим брзим попуњавањем.“

И зато народи гурнути од савезника у рат, могу само да верују у њихову добру вољу. Они нарочито од Енглеке могу само лепе речи да очекују. Додуше енглески министар исхране пуковник Леулин изјавио је у Доњем дому да одговорност за осигурање исхране лежи на Америци и Енглеској дотле, док УНРРА не преузме то на себе.

И одмах затим одбија он било какву обавезу Енглеке на лифтовање животних намирница, јер би за Енглеску било апсурдно, да она која и сама у великом обиму мора да увози намирнице, ставља њих према неком плану, другом на расположење. Било би неправично, према његовом мишљењу, ради таквих циљева енглески животни стандард још више снижити.

Свакако да оваква пропаганда не наилази на велики одјек у француском народу, и зато се сада објављује, да су савезници све предузели да се велике количине мармеладе набаве у Шпанији за француско становништво. Да ли ће и када ће, она уопште стићи, то је већ друго питање.

Хлеб, месо и масло, то је за савезничку пропаганду јасно, инвазиони не могу да донесу, али зато су они за француске штедише припремили једно друго изненађење: нове банкноте са Рузвелтовом главом. Не новчанице које гласе на фунте и доларе, које би се могле можда наплатити доцније у Лондону и Њујорку, — већ на француске франке гласеће банкноте. То су т.зв. инвазиони франци, који се већ у огромним количинама штампају у Сједињеним Државама.

Према енглеској штампи, не мање од 80 милијарди франака већ је отштампано, које ће инвазионе трупе у Француској да ставе у промет. 80 милијарди хоће инвазиони да ставе у промет, и то без икаквог покрића, и на тај начин да лише француско становништво најужнијих намирница. О покрићу овог инвазионог новца не воде савезници никакву бригу, јер покриће ових новчаница, како кажу у Лондону, то је ствар Француске банке.

А шта је урађено са преко једну милијарду француске имовине, која је као замрзнута била задржана од стране Сједињених Држава? Тако се питају у Француској. Према намераваном обрачунском курсу од 200 франака за једну фунту, односно 50 франака за 1 долар, (ако не буде још наметнут гори курс од 300 франака за 1 фунту), сама замрзнута француска потраживања у Америци била би довољна да стопроцентно покрију инвазијске новчанице. Али о овим француским потраживањима исто тако се мало говори, као и о француској златној резерви коју су Американци отели на острву Мартинику.

Злато и доларска потраживања, то је за Американце, а инвазијски франци, боље речено, инфлациони франци, то је сасвим довољно за Французе. Очекивано је, да је и г. де Гол и сувише слаб да отета потраживања и злато натраг поврати. Узалуд се

он противи, да савезници остваре свој план о инвазионом новцу у пуном обиму. Ништа не може да одврати Американце од њихових послова. По свему судећи њима је г. де Гол довољан само зато да превзме одговорност за инфлационе франке. Г. де Гол јасно види све страшне последице оваквог поступка, али у сваком случају, опет ће само француски штедиши морати да цео терет понесе на својим леђима.

На овај начин биће француско становништво истовремено на двоструки начин преварено. Прво, инвазија ће својим безвредним францима да отму француском становништву најпотребније намирнице и уметничка блага, а затим француском штедиши конфисковати ће имовину да би се нашло покрића за инфлационе франке.

Није нимало нескроман финансијски програм што га је г. де Гол приликом својих лондонских преговора закључио са Англо-американцима, како то произилази из енглеске штампе. Према мишљењу околине г. де Гола не

може се избећи делимично брицање јавних дугова, или барем њиховог прираштаја за време рата. Многобројним Французима мораће се конфисковати прираштаји имовине. Од нарочитог интереса је за Французе намера инвазијца да изврше принудну замену свих вредносних папира у оптицају, као и блокирање свих банкарских потраживања. Привремено би требало да буду ограничене све исплате у готовом.

То је јасно оно што може француски народ да очекује од савезника и г. де Гола. После свих недаћа и пораза који су још од првог светског рата снажили француски народ, сада му инвазија спремају ништа друго него један прикривени државни банкрот. Не доноси он хлеб и месо, већ глад, бед и инфлацију, и исто као у Италији, поново пустошење француске земље. Није ни чудно да се у Француској све мање говори о ослободилачким, већ о „слободним убицама“, и да су Американци дубоко разочарани хладним и непријатним држањем француског становништва.

FINIS POLONIAE!

На примеру Пољске се најбоље види ниво Британије према Совјетима. Сви покушаји Британаца да се пољско питање реши ако не на лондонски начин, а оно бар на компромисни лондонски начин, пропали су. Ништа није помогло што је у своје доба Интелигенс сервис приредио код Гибралтара пад авиона и на тај начин ликвидирао непопуштајивог пољског премијера. Ништа није помогло што је Форес офис на све могуће начине масирао пољску емигрантску владу и на све могуће начине покушавао да издејствује попуштајивост у пољско-совјетском питању. Совјети су спроводили своју политику без попуштања и најзад су показали да не може бити речи о њиховој попуштајивости: презирући чињеницу да у Лондону постоји пољска влада коју признаје Британија, Совјети стварају сопствену пољску владу коју не морати да призна и Лондон.

И он ће да призна, јер је њему више стало до практичне помоћи Совјета у овом рату, него до извршења својих моралних обавеза према пољској емиграцији, као и према оним гаранцијама које је пред рат дао пољском народу.

Нова пољска влада која је добила назив „Пољски народно-ослободилачки одбор“ је изразито комунистичка. Штавише, она је влада људи који не морају бити ни Пољаци. Јер, према најновијем московском декрету, совјетска влада додељује пољско држављанство. То је јединствен случај у историји међународних односа да питање држављанства не решава влада дотичне државе, већ влада туђе државе.

Већ сама та чињеница приказује да се не ради о Пољској, већ само о једној пољској марионети. Не остаје ништа друго Пољацима, него да признају да је издајом Британије и империјализмом Совјета Пољска ликвидана као држава.

Исто тако треба емигрантски кругови бивше Југославије да увиде сами да Совјети воде политику која има за циљ потпуно потчињавање такозване Југославије комунизму. Сада су у Титов стан отишла три совјетска официра и совјетска политичка комесара.

Бољшевијација бољшејка Тита и његовог покрета у брдима

треба отсада да иде најбржим темпом. И то неће спречити декоративна фигура Рендолфа Черчила у Титовом штабу. Енглеска је и у таквом југословенском питању потучена од стране Совјета.

Британија не добија никакве подршке од Американца у погледу одујурења бољшевичким политичким захтевима према Европи. Америка се не интересује за Европу, а у случају када се интересује, онда испољава тако фантастичну лакомисленост или незнање европских ствари, да се од ње не може никако очекивати шта би било повољно за Европу. Европски народи морају дз воде бригу о себи, не слушајући ни заповести, ни савете коалиције.

Турска је опет поступила у том смислу када се успротивила новом притиску од стране Британије и Совјета. Као и приликом тих претходних атака на турску неутралност, британска штампа је хистерично писала о претстојећим турским судбоносним одлукама. Радио и новине су давали нервну атмосферу до таквог стања да се и најсталоженији људи понекад питали: можда заиста има промене у турској спољној политици?

Међутим, после неколико дана ажиотаже Рајтер је морао да објави широм света да „не треба очекивати у догледном времену никаквих промена турске спољне политике“. Дакле, атак је одбијен.

Овај неуспех са Турском, опозивање аргентинског посланика из Вашингтона, скандал са успостављањем комунистичке пољске владе, нервоза у Шведској због приближавања ратне зоне, — све то ствара веома нелагоду ситуацију за коалицију.

А уз то долази још и једно разочарање као последица америчког лакомисленог неразумевања политичке ситуације у Јапану. Американци су већ мислили да се Јапан колеба у својој борбеној одлучности. Стварање новог кабинета доказује да се јапанска држава све више консолидује на бази тоталног рата. Нова јапанска влада — то је

ВАТРЕНО КРШТЕЊЕ

Поред мене шћућурио се један од младих јуришног батаљона у наш заједнички заклон. На његовом лицу може се прочитати с обзиром на ову паклену симфонију само једно питање: Зар у ово?

То је исто питање, које је се налазило пред сваком од нас пет минута пред првим нападом. Од другог чујем да се зове Хорст да је био раније у војном ваздухопловству у Хамбургу. Када дигне главу, склизне мало његов шлем и један увојак тамне косе пребаци се преко белог чела. Свака реч била би сада депласирана, то је теснај кроз који мора проћи једнајпут сваки војник. Он се затим маше, ко зна по који пут, за свој сјајни машински пиштољ, вади шаржер, брише га чистом мариномом, и опет га затвара. Десном ногом пипа чврстину земље јер први скок треба да га однесе далеко.

И сада, — уво је већ распознано према шуму нови положај — ватрено звоно артилерије учини велики скок напред. Са десне стране чује се оштар звиждук — напоље...

Ево — так-так-так, штекће митраљез, противник се освестио. Жарени ватрени снопићи зује преко, сада су уперили на нас и артилериску паљбу.

„На положај“, више изненада водник. Ми смо избили напред, пред левим крилом није непријатељ вероватно још уздрман. Ево опет малог хамбуржана, његово лице гори. Десет метара даље штекће наш сопствени митраљез. Сопствена артилериска паљба је попустила, видокруг је јасан. Где седе само они проклети стрелци? Нема се времена за тражење: „Појединачно напред, митраљез ствара ватрену заштиту!“ Узимамо сандуке са мелима од рањених, јер муниција претставља нова контрарација снага. Овај хлеб борбе! Даље! Плутај даље већ ујурбано... Напад напредује даље, иза нас лежи додуше већ овде онде сива тачка у зеленој дотелини и у зоби високој до колена. Чета се налази пред непријатељем на удаљености са које се почиње упад. Мали је већ заборавио на страх, сав сна, сад ће и он моћи да се брани са својим машинским пиштољем. У једноме левку који је направио наш топ од 5 см, чекамо на заповест за напад. Он пита: „Слушај ти који је данас дан?“ После кратког размишљања долазимо до сагласности. „Човече, за три дана имам рођендан, мој осамнаести. Имаш ли још једну изливну ручну гранату? Ја сам своје две бацио горе код живице.“

Запречна ватра налазила се већ иза нас, када се с десне стране чуло хура другог вода. Овај узвик предајемо даље са првим скоком. Пред нама се распрекавају прве ручне гранате, један машински револвер шкљоца поред мене и испалује читав шаржер, са дрвећа падају два непријатељска стрелца као зреле јабуке. Ево то је противник.

То су дугоње са широким раменима у смеђим униформама. Њихово је лице унакажено од страха, на рукаву носе црвену траку на којој пише црним словима „Канада“. Међу њима налазе се младачка лица наше јуришне чете, јасне очи са осмехом из којих зрачи велика радост због успеха против Канађана.

Ми претражујемо по рукама и

јамама, један доноси триумфално један амерички грамофон са плочама. Они су понели са собом све могуће драгуљике из „ослобођених“ села, почевши од пудријере са имитацијом брилијаната све до јоргана. Ми се увек поново питамо какви ли су ово војници.

Усред нашег чуђења чује се узвик: „Тенкови, тенкови!“ наша чета је ишчезла као у причи. Где су сандуци? Хука и бука ловаца који се боре изнад нас надмашује сваки шум. Ево их тамо, сад не могу више да се крију. Полако се љуљају према нама. Три — не пет шермена. Ипак скрећу према селу које им пружа заклон. Једна трупа за уништавање тенкова помакла се напред за 200 метара и завукла се у једну гомилу сламе. Оједном избијају тенкови из свога заклона међу кућама. Противтенковска артилерија почиње да их гађа. Пре него што се надају већ гори први тенк.

Или морају места да се врате или морају да потраже заштиту иза живице у којој се ми налазимо. Обоје је подједнако опасно за њих. Са максималном брзином крећу ипак према нама и ми смо се потпуно ућутали. Добро, што су Канађани ископали тако дубоке рупе! Два тенка се заустављају директно иза гомиле сламе, хоће да отворе заштитну ватру! Леви тенк креће још мало десно. Међутим пре него што командант може да пронађе циљ већ загри из сламе ватрене трака и „тенковска песница“ кида колос. Други хоће да бежи али тада задобија такође директан погодак. То је експлозив који је младих бацио право на копулу. Он скаче у страну и у том тренутку већ се чује експлозија и пламен довршава непријатељски тенк.

Ми можемо већ несметано да посматрамо овај приказ, јер у то време су ликвидирани и остала два тенка. Противтенковска артилерија гађала је тачно и раније од непријатеља. Међу нама стоје Канађани, остатак посаде. Они носе капе баска и тенковске униформе. Око њих стоје њихови победници.

ЗАХВАЛНОСТ ВОЂЕ РАЈХА НА ЧЕСТИТКАМА

Главни стан Вође Рајха, 24 јула
Вођа Рајха саопштава:

Поводом атентата упереног против мене и мојих сарадника стигле су ми многбројне честитке и изјаве оданости из свих кругова немачког народа, а нарочито из странке и оружане силе, тако да у име своје и својих другова овим путем најсрдачније захваљујем свима који су ме се нарочито сетили у овим данима.

Адолф Хитлер, с. р.

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.
Уредништво и Администрација Престолонаследников трг 5р. 43у партер (Терезије).
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“. Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресе“ а. д. Влајковићева 8.

Мес.

ПАРТИЗАНИ И НАЦИОНАЛИСТИ

Партизани, самозвани народни ослободиоци, и даље пале школе и општине, прелазећи преко тога што је наш сиромашни народ те зграде подизао у зноју лица свога, откидајући често од устију својих. Сад пред жетву пале и уништавају вршалице. Хоће ли тиме да докажу да у њиховом режиму ни школа, ни општинских зграда, ни вршалица неће бити?

По том њиховом рушилачком бесу народ може да процени какви су му они и колики пријатељи. Њихово пријатељство је само на језику. У ствари они желе да народ пропадне и осиромаше, како би га лакше и потпуније поробили. Зато и не желе да народ буде писмен и просвећен.

Њихова прича о томе како ће они доцније подићи лепше и боље зграде, плод је или наивности или циничне покварености. Јер сваки онај који је ма шта градио зна да је за то потребно и времена и средстава.

Зато су комунисти не народни ослободиоци, већ народни унесрећитељи. Плански и систематски они спремају гроб српском народу. Њихово улажење у Шубашићеву владу, њихово условно признавање монархије и Краља, тобожње потискивање Тита и именовање некаквог српског комунистичког вођства, све је то подвала и маска, како би они свој паклени план што лакше и што потпуније извели. Српски народ је то прозreo, услед чега у партизанским редовима има свих других више неголи Срба.

Зато је императивна дужност свих Срба националиста да се здруже, јер само тако могу сачувати српски народ од потпуне пропасти. Постојеће српске власти треба свим силама помоћи да очувају поредак, који комунисти желе да разоре, како би у мутноме што боље ловили. Комунисти добро знају да своје планове не могу спровести све донде доклегод постоје државне и управне власти и док ове функционишу како ваља.

Националисти, ма где били, најбоље ће наћи свој пут, ако раде супротно ономе што раде комунисти. Ако комунисти руше, они треба да граде. Ако комунисти коче рад самоуправних и државних власти, они треба да их помажу и јачају. Ако комунисти стварају неред и хаос, они треба да бране ред, рад и мир, за које се српска влада толико залаже.

Свака друга политика од стране националиста данас претстављала би опасну авантуру, која би само комунистима ишла у рачун и никоме другоме.

ВЕЛИБОР ЈОНИЋ

ВРАЋАЊЕ РАЗУМУ

Време пролази тако брзо у овим бурним данима, да хроничар готово није у стању да прати догађаје и ратна збивања. Тако је и са догађајима који су се десили у Србији од њенога слома 1941 године до данашњег дана.

У моменту националне катастрофе српски народ се нашао у једној тешкој ситуацији, изгубио је духовну равнотежу, остао је обезглављен и напуштен. Он је био на правом беспуту, лутао је лево и десно, не умеваши брзо да се снађе, остављен од свога вођства и препуштен самом себи. Данас, из садање перспективе, сећајући се стања, које је онда владало у земљи, човек се готово чуди како је српски народ ипак успео да се извуче из провалије у коју је био запао.

Српски народ је у том тражењу себе самог и свога пута, претрпео многе недаће, али је стекао и једно драгоцено искуство. Српски народ победио је самог себе. Разум је све више преовлађивао у његовим поступцима и у његовом проценјивању догађаја. А тиме се смањивао број несрећа и он је све више имао повољнију ситуацију и налазио се ван опасности, да га нестане.

Бог је добар био и није га напустио у најтежим часовима. Повратио му разум да се путем њега спасе. Налазећи се на раскрсници многобројних путева, на која су га позивали знани и незнани, руководећи се искуством и разумом српски народ је успео

да пронађе пут свога спаса и следећи генерала Недића он је одлучно пошао њиме у сусрет бољим данима.

Тај пут, то је био стари светосавски пут.

Има већ више од две године, како српски народ не скреће ни лево ни десно са свог изабраног пута. Он је на њему често наилазио на препреке, на трње, које су му правиле неприлике, али је он на њему истрајао.

Данас, бацајући осврт на ту прошлост, он може да буде задовољан стањем, у коме се налази данас. Он је пребродио тешка искушења из 1941 године и сада разум господари његовим осећањима. Данас би се свако преварио ко би другојаче судио о српском народу, јер он је сада одан и веран своме традиционалном путу, светосавском, који је пробудио у њему осећање духовне повезаности и народне солидарности у борби за његов опстанак и срећнију будућност.

Има већ две године како усред ових бурних времена наш народ ужива свој релативни мир. На свима пољима националног живота види се обнова и успех. На нас се гледа као на земљу која се сама снашла у једној тешкој трагедији и својим сопственим снагама готово потпуно оздравила.

Они који долазе из иностранства кажу нам какав углед ужива наша земља ван граница и како се повољно суди о зрелости

и мудрости нашег народа. Овако стање у земљи и овакав њен положај споља јесу резултати напорног рада наших правих родољуба. Руковођени искључиво љубављу према земљи и народу, они су учинили све жртве и све напоре да сачувају што више српских глава и да разум загосподари у српском народу.

Српски народ је одиста пребродио лутања и колебања и сада само разумом проценује разне догађаје. Он је сада мудар и зрео и не подлеже лако страстој пропаганди нити дошаптавању домаћих људи.

Десили су се крупни догађаји за то време, али је он остао хладнокрван и трезвен, миран и радан, чекајући развој догађаја и не падајући ни у каква искушења да на прву вест доноси брзоплете закључке.

Зато доста спокојно и мирно можемо гледати у будућност, уверени да ће српски народ до краја сачувати хладнокрвност и управљање својим нервима. Они који су по цену највећих тешкоћа допринели овом оздрављењу и враћању разуму могу са осећањем испуњене дужности да гледају у своје дело и да очекују суд историје.

Ослањајући се на крваво стечено искуство и на разум, српски народ је данас господар своје судбине и може спокојно и ведро да гледа у своју будућност.

Стари ратник

ГОВОРИ НАМ ПРЕТСЕДНИК ОПШТИНЕ ХАРКОВА...

У Београду налази се већ више дана једна угледна личност из данашњег совјетског режима, харковски адвокат Семененко, коме је после ослобођења Харкова од стране немачке оружане силе поверен положај председника харковске општине. Две године вршио је Семененко ту дужност, спровео прву евакуацију харковског грађанства у фебруару прошле године, затим се опет по заузимњу Харкова вратио на своју дужност и најзад, после другог заузимања Харкова у августу прошле године, избегао је са огромним бројем својих суграђана. Семененко је у Београду одржао конференције са многим истакнутим личностима и приредио састанке у разним установама, излажући убедљиво и истински стање у Совјетској Русији. Исто тако одржао је један састанак са њим кругом београдских грађана на Коларчевом универзитету.

Семененко је данас човек средњих година, дакле, своје младости и најлепше године провео је под совјетским режимом. Са факултетским образовањем у вршењу слободног адвокатског позива, он је несумњиво био у могућности да запази и оцени све оно што је негативно у систему совјетске владавине.

РАЗОЧАРЕЊЕ ГРАЂАНА ХАРКОВА

Кад је немачка војска напустила први пут Харков, многи грађани су са њом кренули, али су многи и остали, верујући новој совјетској пропаганди, да ће то заиста бити ослободилачка војска. Разочарење је било велико. Војска је истина усвојила царистичке еполете и увела пуковске свештенике, али су сви осетили на својим плећима стари прекаљени совјетски режим. Још много погоршан ратним приликама, Чок су методе режима постале још тежије и перфидније.

Уместо законског поступка о-

ни су просто позвали целокупно становништво од омладине до старца, мобилисали га и онако у цивилним оделима упутили га на фронт. Велика већина је на њом снегу била одлична мета за немачку војску, те су махом изгинули или настрадали. У граду су истакнути нарочито сандучији за донаше. Било је чак смешних последица, као што је случај са једном девојком, која је ухапшена само зато што је једном прошетала улицом са једним немачким војником.

Становништво других области изјављивало је, да је свуда исто стање.

Због тога, кад је Харков евакуисан по други пут у августу исте године, напустило је град четрдесет пута више грађана него у првој евакуацији, и то грађана свих слојева, од интелектуалаца до најобичнијих службеника, радника и ситних трговаца, према којима је совјетски режим био нарочито строг, захтевајући велике контрибуције. Исто тако бежали су украјински сељаци и дугачко су се протезале поворке њихових сељачких кола у правцу запада.

СОВЈЕТСКИ РЕЖИМ НИЈЕ СЕ ИЗМЕНИО

Говорећи о општим приликама у СССР Семененко вели, да су првих година по револуцији највише страдали интелектуалци, а последњих година сељаци, што доказује и покољ у Виници, где је пронађено највише сељачких лешева у сељачким кафтанима. У основи совјетски режим није се до данас ни у чему изменио, бим увођења извесних реформа, као што је на пример обнављање цркве и национализма. Празна клопка, јер кад би се појавио неки истински националиста, он би брзо био ликвидиран.

Лична својина уопште не постоји осим у тако ситним предметима да не вреди ни говорити. Исто тако не постоји лично ја,

већ је појединац само један мали шрафчић у великој машини. Нико не сме да има нити да спроводи ма какву личну иницијативу, већ је принуђен да ради искључиво онај посао, како му се нареди.

Сељачка земља је разним наредбама одузимана, а богати укрјински сељаци приморани на исељавање у пусте области Бајкалског језера, где су две трећине подлегле.

ПОРОДИЦА И БРАК

У породици нема родитељског ауторитета, јер школа тако васпитава омладину да би уништила главни друштвени ћелију, породицу. У школама се јавно говори деци да родитеље не треба слушати. Деца, која су у свима вековима била радост и смирао породице, у Совјетској Русији су бол и жалост породице, нарочито кад дођу у доба пубертета. Националног васпитања није било у школама уопште двадесет година, као ни верског.

Према статистикама највише криминала врше деца у старости од 12 до 17 година, тако да је 1935 године донет један заиста јединствен закон, по коме се и дванаестогодишње дете може стрелати. То је последица отимања деце од родитељске власти.

Што се тиче брака, он је, као што је познато, ствар просте регистрације при склапању и при разводу. Дешава се тако да ћерка тек после три месеца узгред саопшти мајци да се регистровала, да муж при недељном банском осуству нађе привремену доцгарницу, а после девет месеци добије решење о алиментацији детета, да жене са одраслом децом после дугогодишњег брака скачу под воз зато што им је муж преко регистрације изненада отказао брак.

У погледу економског стања да живота Семененко неводи,

ЕВРОПА ОСУЂУЈЕ ЗЛОЧИНАЧКИ АТЕНТАТ ПРОТИВУ ВОЂЕ РАЈХА

Вест о атентату на Вођу Рајха изазвала је у целом културном свету највеће огорчење и осуду. Али, сазнавши за спасење Вођиног живота, многобројни државници и водеће личности савезничких и пријатељских сила похитали су да изразе Вођи своје честитање и радост због срећног исхода.

Чим је вест стигла у Токио Тено се одмах обавестио о атентату, а говорник јапанске владе дао је изјаву, у којој је између осталог рекао:

„Нарочито се радујемо због тога што је Вођа Рајха карактеристичном енергијом продужио своју одговорну делатност без прекида, да би провео свој народ успешно кроз овај одлучни стадијум рата. Јапан и Немачка, са поуздањем у праведну ствар и коначну победу, неће никада ослабити свој борбени дух.“

Дубоко огорчење, а истовремено радост због срећног спасења изјавили су председник француске владе Лавал, председник Словачке др Тисо, председник норвешке владе Квислинг, председник манџурске владе Тинг Хај, председник Протектората др Хаха и други.

Исто тако председник Српске владе генерал Милан Недић, као што је познато, учинио је посету званичним претставницима цивилних и војних власти у Београду.

И председник црногорског Народног одбора Љубо Вуксановић изразио је немачким војним властима срдчане честитке Црне Горе поводом спасења Вође Рајха.

Према вестима из Грчке, у грчкој јавности настало је велико узбуђење поводом вести о атентату. Лист ЕЛЕФТЕРОН ВИМА констатује, да провиђење није дозволило да тај злочин буде крунисан успехом. Само се по себи разуме да се грчка јавност радује овом спасењу Вође Рајха.

У Ослу вест је примљена са осећањем гнушања. Норвешко становништво свуда је изражавало огорчење због оваквих одвратних метода.

Лист ФИТ ФОЛК пише, да немачки народ наставља борбу за спас Немачке и Европе предвиђеном решењем. АФТОН ПОСТЕН указује на искреност говора Вође Рајха и вели да ће Немачка под својим Вођом сложном снагом и новим оружјем ући у коначну борбу и победити. Земљораднички НАЦИОНЕН пише да су Норвежани, који у личности Вође Рајха гледају први бедем против болшевичке опасности, прожети великом захвалношћу што је остао у животу.

Исто тако јавност неутралних држава дала је изражаја свом незадовољству. Прво мишљење шпанске јавности по атентату изражено је мишљењем, да се у атентату огледа не само рђава савест противника Немачке у погледу права и неправде у овом рату, него и страх непријатеља Немачке у погледу даљег развоја рата.

да један интелектуалац може себи тек сваке треће године купити један пар одела. Прописана цена хлеба је 1 рубаља по килограму, а један килограм масти стаје 40 рубаља, док је плата једног чиновника око 250 рубаља, квалификованог радника 120 до 150 рубаља, а обичног радника 70 до 90 рубаља.

Семененко је закључио саста-
нак речима:

„Тренутни успеси не могу да занесу ни нас који смо најбоље године свога живота тамо провели, ни оне који су тамо остали. Јер је наше дубоко убеђење да је совјетски режим нечовечан, противчовечан и сатански.“

ФРАНЦУСКА — ЕНГЛЕСКО УПОРИШТЕ У ЕВРОПИ?

Сва тобоже савезничка политика, коју је Енглеска водила у Европи према појединим европским народима, била је у ствари, по признању енглеских листова, политика стварања енглеског ослонаца у Европи.

Ову истину енглеске политике најјасније је признао енглески лист *Тајмс* поводом прославе француског националног празника 14 јула. Међу осталим неинтересантним фразама којима обилује овај чланак *Тајмса* налази се и једна која је необично интересантна, не само за Французе, на које се односи, већ и за све остале европске народе који су се некада налазили у савезништву и пријатељству са Енглеском.

Тајмс на једном месту каже, мислећи при том на Француску, да је Енглеској потребан јак ослонац у Европи. Ова констатација бацила врло много светла на будућу констелацију англоамеричке Европе према којој поједине земље, па чак и оне са којима су данас у савезу, треба у ствари сутра у тој англоамеричкој Европи да буду ослонац енглеске политике у Европи. То значи да би те земље требало да буду најпослушније оруђе енглеске експанзионистичке политике у Европи, такође ни инструмент са којим би она стварала такве политичке ситуације у Европи, какве би њој моментано одговарале.

Енглеску не интересује Француска у овом конкретном случају као Француска, као њен бивши савезник, као данашњи савезник и подржаватељ де Головог националног комитета, као народ који по свом геополитичком положају требало би да има далеко пресуднију и утицајнију реч у Европи од Енглеске, пошто је она члан европске заједнице, и то врло јак.

Енглеску то све не интересује. Она је отворено казала зашто њу Француска интересује. Она би требало у сутрашњој англоамеричкој европској политичкој комбинацији да послужи једино као јаки ослонац енглеске експанзионистичке политике према осталим европским народима. Ни када као овог пута Енглези нису били тако искрени и тако великодушно признали једну истину, коју су они вешто већ преко сто тину година сакривали од свих европских народа и давали јој разне форме сад под фирмом савезништва, сад под фирмом пријатеља.

Интересантно је још при том да се констатује да овако тешка изјава лондонског *Тајмса* пада баш на дан француског националног празника 14 јула, на дан када би Енглези требали да глорификују француски национални живот, тобожњу француску данашњу борбу против окупатора, коју у Лондону и Алжиру води де Гол.

Ово нам доказује стварни однос који је већ данас успоставио између Енглеске и будуће Француске издајнички генерал де Гол. Оваква једна изјава може да буде само плод издајничког рада бившег француског генерала де Гола, који је теран својим личним амбицијама и амбицијама по кварице клике старопартиских политичара Француске, на овако бесраман начин изручио будућност Француске још бесрамнијим трговцима људског меса, а својим савезницима — Енглеској.

Овакву судбину Француска би доживела кад би њена будућност заиста зависила од политике мудрости и зрелости једног бившег генерала де Гола и клике око њега. Тада би заиста, у то верујемо, Француска била најсигурнији ослонац енглеске политике у Европи, али шта би од саме Француске било и какву би она улогу као Француска одиграла, то знамо из примера Југославије која је у одсудном моменту и против својих властитих интереса нишла само да би задовољила

да интересима англоамеричке политике на Балкану.

Сигурно је да Енглези мисле на стварање још ког свог упоришта у Европи. Да ли је жеља европских народа да они живе својим националним животом, да све онакву политику која конвенира њима и њиховој природној заједници у којој живе, то за Енглеску није важно, јер за њу важи једино мерило да интереси свих земаља и политички, и привредни, и духовни, као и њихови циљеви треба да се постигну апсолутно политичким, привредним и духовним интересима Енглеске, и да служе енглеским крајњим циљевима. То је стара политика Албиона које он никако неће и не жели да се отресе, а то нам још једанпут доказује цитирано мишљење лондонског *Тајмса* од 14 јула.

Кроз тешку борбу, коју воде европски народи под вођством Велике Немачке Рајха у борби против болшевичко-јеврејске наезде са Истока и плутократско-јеврејске експанзије са Запада, дошли су до сазнања исто тако једне велике истине која ће одиграти најважнију улогу у будућности њихових народа, а то је да не дозволе ниједном ваневропском народу да од њихове земље ствара било какав ослонац ваневропске политике у Европи, која је у својој пракси до данас показала да јој је циљ разједињена Европа, како би се њоме лакше управљало и лакше је потчинило себи.

П. М.

КОД СРПСКИХ РАДНИКА У РАЈХУ

ПОСЕТА ЈЕДНОМ РАДНИЧКОМ ЛОГОРУ — Написао Др. Берид Хуфшмид

Врело јулско сунце баца своје топле зраке на малу долину, која лежи негде између зелених штајерских брда, и кроз коју весело протиче планински поток. Ту се налази логор српских радника. Мрке дрвене бараче простире се широм зелених ливада. Под великим, светлим прозорима цветају руже и јорговани, а у близини се налази велики врт који употпуњује ову слику сеоског мира.

Неколико стотина српских радника станује овде. Они су се пре кратког времена добровољно јавили за рад у Немачкој, да би овде зарађивали за живот. Када су полазили, свакако да се нису надали најбољем. Знали су ипак да им у Немачкој неће бити горе него у отаџбини. Нису очекивали да ће у Немачкој моћи да уштеде нешто новца: да се ту неће гледати само на њихов рад, већ

да ће се водити рачуна и о њиховом слободном времену. Да ће им се приказивати најновије филмови, да ће присуствовати претставама уметника, које долазе специјално у радничке логоре, и најзад да ће им се држати популарна предавања из области савремене науке и политике. Све му се томе они нису надали, и онда није чудо што су тако, скоро намах, заведели своју нову средину.

Улазећи у логор затекли смо неколико младића, који су свој одмор проводили у купању у свежем потоку. Једна друга група младих радника играла се новим „медицин-балом“ (великом лоптом) коју им је поклонио Немачки фронт рада.

Штајерска познаје раднике са Балкана још давно пре рата. Тада је преко десет хиљада радника, југословенских поданика

радило у немачкој привреди, већином као сезонски пољопривредни радници. Данас је број ових радника знатно већи. Данас они нису овде само као пољопривредни радници, већ су за послени и у рудницама и фабрикама Штајерске.

Код српских радника у Немачкој треба приметити да они логорно испуњавају своје дужности. Они су свесни да својим исправним радом користе не само себи, већ и доприносе бољој будућности своје земље.

Српски радници су правилно схватили напоре надлежних фактора да се раднику после обављеног посла пружи занимљива и пријатна разонода. Зато се приређују концерти и претставе на којима учествују најбољи уметници. Примећује се да је интересовање српских радника за ове приредбе из дана у дан веће. Треба очекивати да ће они поред искуства које ће постићи у послу и својој струци, знатно проширити хоризонте својих погледа на уметност. Као знак признања за пажњу која им се указује, српски радници улажу напоре да повећају свој допринос рада, тако да од надлежних фактора добијају само похвале.

Пролазећи кроз логор приметили смо да је поступак са српским радницима социјалан у највећој мери. Када смо ушли у велику и чисту логорску кујну приметили смо да се из сјајних котлова пуше јела чији нас је мирис мамио. Једна старија жена, која је пре неколико година била куварица у једном од највећих београдских хотела, води надзор над кујном и стара се да јело не садржи само калорија и витамини, већ и — паприку!

Данас је за ручак био спремљен један врло папрен гулаш са кромпирима. На столу била је лежала зелена салата у великим чинијама. Поврће се набавља из логорског врта и стога двоструко боље прија.

Старешина логора, који у пролазу пажљиво удешава свој омилени бокор ружа, води нас у просторије за спавање. У великим светлим собама смештено је по шест до осам кревета. Илемо полако, на прстима, јер по где где неки радник спава у своје кревету. Они су се вратили са своје шихте, и пошто су се добро истуширали, легли су да се одморе. Тушеви са топлем и хладном водом стоје радницима преко целог дана и ноћи на располагању.

После туширања, које је обавезно, настаје приватан живот који свако удешава према својој жељи и расположењу. Они који желе да се сунчају, иди да играју лопте морају отићи у оближњи градић. Онај, пак, коме се једе сладолед, иди који хоће да се нађе са својом познаницом из оближњег логора за раднице, треба да се отшета до парка који се налази у близини логора. У своје слободно време могу сви српски, исто као и немачки радници да чине оно што им је воља.

Када смо ушли у логорску амбуланту, затекли смо два пацијента. Један је повредио ногу а други је имао лак грип. Лекар им је дао поштеду. Поред амбуланте налази се соба за лечење оболелих радника, у којој се сваки случај најбрижљивије испитује и лечи. Сваких 14 дана сваки од радника у логору мора да буде прегледан у логорској амбуланти.

Поступак са српским радницима у овом штајерском логору, по признању самих радника, такав је да се бољи не може пожелети. Исти је случај и са осталим логорима које смо посетили приликом свга обилажења српских радника у Немачкој. Овакав поступак је најбоље сретство за разумевање психе једног народа, што је од највеће важности баш данас, када се ради о међусобном зближењу европске заједнице народа.

Српски радници после рада забављају се

ФАНАТИЧАН ОТПОР

У једном од последњих извештаја немачке Врховне команде читали смо речи „Фанатичан отпор“. Реч је била о борбама у Нормандији, о држању немачких војника у битци против концентричних британоамеричких напада. Истога дана Рајтеров специјални дописник Кембел пише из штаба Друге британске армије: „Нема сумње да Немци пружају вредно јак отпор изнем данашњем великом нападу“. Други дописник агенције Рајтер пише да је „немачки отпор дошао до таквог степена на коме још никад није био“. И он цитира речи једног енглеског официра који је рекао: „Изгледа тако као да је Хитлер у овом моменту лично дао сваком поједином немачком војнику заповест да изврши највише што може.“

И немачки војници врше највише што могу. У области западно од Сен Ло припремајући велики напад, америчка авијација састављена од 1.500 тешких бомбардера, од великог броја лаких бомбардера и ловача, а укупно од 3.000 машина, бацила је у току 65 минута 6.000 тона бомби. Истовремено је била отворена најтежа артиљеријска ватра. Затим су Американци пошли у напад и могли су да напредују на једном узаном фронту на једној дубини која није већа од отстојања између Калемегдана и Славје у Београду. Али већи део тог добитка у терену морали су поново да уступе Немцима, јер су немачки контра-напади имали потпун успех.

Генерал-фелдмаршал Ромел примећује своју оклопну тактику: он попушта пред великим нападима, али затим одмах прелази у контра-напад и уништава све што је пошло.

Услед огромног упорства немачких трупа инвазија стоји на месту. Инвазија доживљава неу-

спехе. Ради објашњења тих неуспеха треба да се сетимо и чињенице да ваздухопловство коалиције није могло да постигне најглавнији циљ своје делатности пред искрцавање. Оно је требало да укочи сав саобраћај на простору северне Француске, како би онемогућило немачки отпор. Али овај циљ није био постигнут и тим је још једном доказано да авијација, и поред својих огромних могућности нема способности да извојиве победу.

Као један од узрока тешкоћа инвазије треба да сматрамо и примену „V-1“. Сада се ово оружје толико ојачало да се стварно може говорити о оперативском значају новог немачког борбеног средства.

Ово средство је створило такву ситуацију у целој Јужној Енглеској, да Ајзенхауерова војска нема више потребне базе за операције на континенту: поремећен је саобраћај, укочена индустрија, обустављен нормалан рад надлежстава, војсци је олудет одмор потребан пред полазак у тешке битке на континенту.

Те битке добијају у замаку и у жестини, али увек остају битке на малом, као апендикс, пољострву у Северној Француској. Борба се локализовала и не добија стратешке покретљивости.

Напротив, на Истоку се рат води у покретном стилу. Совјети и даље напредују на неколико сектора фронта, приближавајући се областима које су се још недавно налазиле ван фронтвске зоне.

Не поричући совјетске успехе, треба ипак обратити пажњу на веома интересантну чињеницу: првобитни совјетски план састојао се у продору ка обали Балтичког мора. Негде код Мемела и Либава Совјети су хтели да

избију на обалу и да пресеку копнену везу између источне Пруске и Балтичких земаља. Овај план нису могли да изведу, јер је немачки отпор био сувише жива. Зато су Совјети морали да промене правац офанзиве и да пођу према Варшави.

Ово је несумњив стратешки неуспех. Неуспех толико значајнији, да он баца у засенак тактичке и оперативске успехе црвене војске.

Не постоји сумња да ће Немцима успети и на другим стратешким правцима оно што им је успело на мемелском правцу. Они ће да зауставе Совјете. Зауставиће зато што је и на Источном фронту њихов фанатизам исто тако јак као и на нормандиском.

Реч „фанатизам“ треба да применимо и говорећи о борбама Јапанаца против америчке војске и морнарице. Јапански војници, морнари и авијатичари указују такав отпор непријатељу да је потпуно јасно да ће победа бити на страни Јапана.

За постизање те победе створена је у јапанској држави једна нова концентрација снага. Образован је кабинет потпуне сарадње свих слојева народа и, што је најважније, потпуна сарадња оружане снаге и отаџбинске снаге.

Исто тако и у Немачкој предизете су мере за тоталну концентрацију снага, за тотално активизирање борбене енергије државе. На челу те акције постављен је рајхминистар др. Гебелс, човек који ужива поверење Фирера и целог народа и који ужива глас генијалног организатора.

И Јапан, и Немачка спремили су се за одлучну фазу борбе противу непријатеља Тројног Пакта.

М. Војновић

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

СРПСКИ ПУТ

БОРБА У ПОДНОЖЈУ ЈАСТРЕПЦА

Ускоро ће се напунити три године како се српски добровољци боре, без обзира на све потворе и клевете, јер их води љубав према своме народу. Они полажу своје животе да би српски народ живео.

Добровољци су се зато и усудили да 1941 године, пођу смело у борбу до истраге против партизана. Многи, који су 1941 године сматрали ту борбу братоубилачком и који су због тога проклињали и клеветали добровољце, данас су и заборавили на такво своје слепило и сами се налазе у табору противника бољшевизма. Али, добровољце је онда водила велика и свесна љубав према своме роду, која им је омогућила да виде нашу српску истину, да пођу за њом, па ма сви били против ње, да се жртвују за њу, јер су знали да ће после тога и слепи прогледати и глуви прочути. У оној тешкој и тамној ноћи, која је обавила целу хришћанску Европу, у којој је наш народ заблудело лутао, и која је претила самоуништењем и уништењем, добровољци су, својом првом борбом, запалили зрачак светлости, који је помогао да српски народ нађе свој прави српски пут, којим ће изићи из свих тешкоћа данашњице на свој прави српски излаз. Данас је цео српски народ против комунизма. Он је то увек и био, јер је он антикомунистички по своме настројењу, по своме схватању света и живота.

Али, није довољно што је цео народ против бољшевизма. Огромну противбољшевичку већину, комунистичка мањина може лако савладати и завладати, ако цео народ не схвати да опасност још није прошла. Шта више да тек могу наићи још тежи, страшнији и опаснији

дани. Зато цео народ мора, као један човек, једнодушно, уједињен духовно, постати активан борац против комунизма. Једном фронту комунистичком мора да се супротстави један, уједињен и слојан, антикомунистички фронт.

Сигурно ће српски народ победити, ако цео, уједињен и слојан, пође у борбу, борбено и отворено. Да би уједино остварио и своју нову српску државу. Тај пут то је градилачки пут српског народа. Он је указан судбински нашем народу превише од 700 година, када је он постао нацијом. Тај пут нам је трасирао Немања политички и свети Сава православно хришћанством. Српски народ зна, да је Бог домаћин васељене, Краљ домаћин државе и народа, старшина породице домаћин куће. На тим домаћинским начелима српски народ има да уреди свој живот. Српски народ треба да постане народ домаћина. Сви национални Срби треба да се сложе на том путу, да не гледају ни лево ни десно, да се не варају ни у чије пријатељство, да се не уздају ни у чију помоћ, већ да на томе српском путу храбро и јуначки корачају до победе и ослобођења.

Само тим путем ћемо се ослободити. Само сви сложни и уједињени победићемо незаситиву аждају с Истока. Несложне, разједињене, разбучане прогутаће нас Јосип Броз и његова дружина. Спрега Шубашића и Броза и нема друго значење. Пробољшевичкој власти Шубашић-Броз српски народ треба да супротстави противбољшевичко јединство и слогу, противбољшевичко једновлашће и борбу.

С. З. И.

На положају Чуковац.

Одморни смо и спремни на нове подвиге. Јер, умор, напори и све тешкоће на које кроз двострану борбу наилазимо улазе у свет и трнов венац жртве, коју приносимо за спас народа и отаџбине. Жртва се без елемената подвизништва не би жртвом звала, нити би била последња степенница на лествици пламеног омладинског идеализма. Због тога све препреке савлађујемо и противу свих стихија зла се боримо. Нема појаве која нас може омалодушити и обесхрабрити, нити умањити наш прегалачки енергизам.

Пет и јули. Јутро. На положају смо. Командант издаје наређење: спрема се покрет. Командири спроводе. Војнички и брзометно се потребне припреме извршују. На лицима војника се одражава радост претстојеће победе, а једна десетина усплахишена чињеницом, да идемо поново требити губу из торине, а пуна самопоуздања и самоуверења у победоносни исход и поред бројне надмоћности непријатељеве, милозвучно пева: „Нема борбе, нема рата, без Јована команданта“.

Можда је то одушевљење за борбу пуноћа вере у свог команданта и старешински кадар за људе који не познају довољно добровољачку психу, чудна, нормална и фантастична ствар. Али, то проистиче из дубоке и јасне свести о демонској опасности јудео-марксизма и његовог војничког израза: партизанства; и, најзад, из убеђења о значају наше мисије по судбину српске нације.

Последње припреме се завршавају. Топови су спремни, митраљеи и бацачи су већ на самарима и пада команда: „Напред!“ Са истуреним деловима за челно, зачелно и бочно осигурање, наше се чете у колони по један удаљују од старог положаја и приближују новом разбојишту. Духовно и физички наоружани очекујемо час борбе. Већ смо у непријатељској зони. Јединице сјајном умешношћу, обогате трогодишњим искуством, маневришу.

БОРБА ПОЧИЊЕ...

Сада је 11.30 и први митраљески рафали одјекују. Борба је почела. Одмах почиње великом брзином ново пребацивање и обухватни потези. Већ се у самом почетку примећује нервоза код партизана, која мало касније прелази у хаотично комешање и панику. Клавиратура наших митраљеза неуморно ради и семена смрти баца у подивљалу партизанску банду.

„Господине капетане, десно од цркве из шуме на чувику, партизани излазе и концентришу се“ — један добровољац извештава команданта, који догледом исто испитује и утврђује. Затим, команда и грмљавина топовских и бацачких граната преовлађује ратоборном атмосфером. И гранате, прецизно избачене, падају на одређена места и својим плетом чине одметнике од вере и

нације. Дим и прашина означавају погођени циљ и посмртни марш нељудској партизанској гамади.

Наступамо. Партизани су се укотвили и утврдили на дугом гребену Чуковац и к. 419. Врева митраљеске музике непрекидно траје. Непријатељ изгледа, верује да ћемо статички водити борбу, узајамним пушкарањем. Исти је у предоминантнијем положају и обасипа ватром, на коју куршумским таласима смрти одговарамо.

Док наше гранате крче и преравају гребен, једна се наша чета, са већ прослављеним јунаком-командиром Д. Глишићем, из позадине подвлачи партизанима. Већ је у њиховој непосредној близини. Провлачи се још непримећена кроз шумарке и жбуње и најзад долази на одстојање од 40 метара. Врхунац борбе. Зенит борбене врхушце. На гребену, кога су још увек упорно и живаво партизани држали, води се жестока борба. Док мали бацачи ту на гребену проређују њихове редове, догле гранате из тешких бацача и топова падају на коту 419, где се истодобно води борба.

ОСВАЈАЊЕ ЧУКОВЦА

Не учева се више стара и конвенционална партизанска навика да уз фанфаре, таламбасе и паклену дреку партизанских проститутки, нападају противника. Напротив, и ако све предности имају, и ако би га могли и морали по свим војничким стратешко-тактичким законима држати, полако, га напуштају.

Врх Чуковца је у добровољачким рукама. Неодољиво се иде даље. Партизани, пали за „лајсветије идеале“ срп, чекић и петокраку звезду остају за нама. Ехо јарости оружја пролама се падицама Јастрепца. На крају гребена партизани показују задње симптоме живота: „Овде партизани, напред батаљон, десно крило залом!“ Заста, заламају. Али, фронтом у провалију. Још два три митраљеска интервала и преостали део непријатеља је изранављен и разбијен.

И на к. 419 завршава се епилог борбе. Уз поклик Краљу упућујемо отровне стреле црвеном противнику. „Јуриш, ура, напред!“ Остатак комунистичког олоша безглаво и разуларено бежи. Још неколико граната, избачених на пристижућа партизанска појачања, каспе их. Мртви остају, а живи, обухваћени бестијалним страхом, беже испред неумитне косе уништења.

Сада је 15.30. Борба је завршена. Десетковани су. „Шта ли сад раде ове крвопије“, — пита се један млади добровољац. „Одређују зборно место: где се наћемо!“ — додаје други.

Овај добровољачки подухват партизани су платили са преко 36 мртвих, још више рањених и жртвовањем драгоценог материјала: муниције, енглеских униформи, веша, ранчева, пропагандних списа своје и англоамеричке пропаганде и друго. Наши губитци су: три лакше рањена.

СЛ. КОНТИЋ

добровољац-потпоручник

РЕЧИ ОМЛАДИНЦА-РАДНИКА

Ових дана, омладинац-радник Драгутин Ј. Прошић, упутио је из Тибингена у Немачкој, прет-

седнику Српске владе, армиском генералу Милану Ђ. Недићу, своје писмо, које гласи:

Господине Претседниче,

Оче наш и спасиоце Светосавског Српства, — на прагу четврте године Вашег напорног али светог и часног рада, желим ја, обичан радник-Србин, да Вам упутим пар мојих искрених мисли и жеља од срца.

Ми, који са стране посматрамо таласање догађаја у Србији после покушаног »црвеног вихора«, видимо да су Ваши напори и жртве Ваше и Ваших младих добровољаца и стражара уродили плодом и да су Срби, ношени духом Светосавља и Српског национализма, у борби против комунизма, крвљу освежили своје старо огњиште.

Истрајте само, Оче наш, јер је свето и часно, попут наших слава, жртвовати се за слободу и за народ свој.

Ми Срби-радици, увек молимо Свевишњег Бога, да Вам даде снаге за истрајање на путч којим водите Српски народ и да светло оружје Вашег Корпуса крунише Слава.

Дана 25 јуна 1944 год.
У Тибингену

Срцем и душом Ваш
омладинац-радник
Драгутин Ј. Прошић

„ЦРНА ГОРА ПОД ПЕТОКРАКОМ ЗВЕЗДОМ“

Манастир Милешево. У углу: игуман манастира, Нестор Тркуља, кога су комунисти убили

Од пре кратког времена у Београду је отворена изложба »Црна гора под петокраком звездом«. Циљ ове изложбе је да, искључиво путем докумената, прикаже нашем свету бар један део оних ужасних злочинастава, које су пар-

тизански зликовци и »јамаре« починили над браћом Црногорцима, у времену од 1941 године до данашњих дана.

Изложба је смештена у основној школи »Цар Урош«, у улици Краља Милутина бр. 12 и отворена је свакодневно преко целог дана.

ДОБРОВОЉЦИ НА ЖЕТВЕНИМ РАДОВИМА

Док многи српски добровољци у разним јединицама учествују са пушком у руци на фронту одбране Српства, ради очувања Србије и српског народа, дотле они добровољци, који су као посада остали у појединим местима, исто тако својим радом омогућују српским сељацима да на време обаве послове на њиви, како не би пропадао овогодишњи усеј кога нема ко да обради.

На тај начин добровољци као вредни трудбеници на народној њиви стварају могућност, да обрађивањем и прикупљањем летине, српски произвођачи на време збрину род са својих њива и тиме обезбеде довољне количине исхране нашем непронизвођачком становништву.

Добровољци који се налазе у Ваљеву, обилазе поједина села и засеке ваљевског среза и помажу нашим сељацима на радовима око жетве. Тако су добровољци 9 чете са својим водницима отишли у село Попучке, Срез ваљевски, где већ неколико дана иду из једне у другу сеоску кућу и својим младалачким рукама обарају презрело класје пшенице, коју до сада — у недостатку радне снаге — није имао ко да коси.

Прво су отишли у кућу старог ратника Чедомира Равића, који има једног сина у заробљеништву, а другог у добровољцима. Са сузама у очима примио је стари Солунац младе српске добровољце, који су му се одмах ставили на расположење. Како је лепо било гледати српске добровољце са оштрим косама у рукама. И док једни косе, дотле други зрело житно класје купе и везују у снопове, а трећи слажу снопове у крстине. Посао се развија брзо и са умешношћу, као да је то једини занат српских добровољаца. Ради се као своје најрођенијем. Умор код ових младих трудбеника се уопште и не опажа. Цео посао се обавља са ведрином, али и са крајњом озбиљношћу. И за два дана, велике и простране пшеничне њиве старог домаћина Равића биле су покошене, а пшеница лепо сложена у крстине. Милина је гледати те крстине које се као под коначну нижу дуж њива.

Увече по обављеном послу седе добровољци око својих шатора, а међу њима и стари Чедомир Равић, који им са сузама у очима говори:

„Децо моја, ви сте она права српска војска какву је некада имала малена али јуначка Србија. Мило ми је што се и мој син Живота налази у вашим редовима, јер ви својим радом, само помажете овом напаћеном српском народу. Ако неком нисте помогли, одмогли му заиста нисте. Продужите тако синови моји ради добра и спаса свога народа и своје отаџбине. Народ ће вам за то бити захваљан, а Свемогући Господ Бог, нека вас поживи!“

После овако очинских речи, добровољци у знак захвалности певају чика Чеди своје песме, које кроз вечерњу тишину допире и до последње сеоске колибе.

Кад су обавили жетву код Чедомира Равића, добровољци су отишли на имање Величка Радојчића, чији је један син такође у добровољцима. И њему су пшеницу, покосили и у крстине сложили. А чика Величко, озарен радошћу, говори добровољцима:

„Хвала вам децо. По сто пута вам хвала! Још би ово стајало непокошено да ви не дођете и мушки ми не помогнете. Поред оваквих војника Србија мора живети, јер ви својом борбом и својим радом нећете дозволити да је нестане. Ето, као од шале сте ово данас мени покосили, сутра ћете другом, а знајте да све то народ види, те вас мора поштовати и ценити.“

А још лепше је било видети наше добровољце на послу код честите старине Обрена Грбића, чији су синови у заробљеништву, а коме је било наређено да не сме примити добровољце на своју њиву. Међутим, он не само да их је примио, већ им је очински рекао:

„Три године има како овуда пролазе разни војници, али никад још ни један од њих не узме мотику у руке да помогне. Дођу, те се само наједе и напију, а не знају како се то тешком муком створи и спечали. Међутим, ви први пут дођосте и ништа не затражите, већ напротив, понудили сте се да ми помогнете.“

Жетва је већ при крају. Последње класје пада под снажним замасима младих добровољаца...

сте се да ми помогнете да ову моју летину на време пожњем. Наш народ каже: „У добру је лако добар бити, на муци се познају јунаци.“

А када су добровољци и чика Обрену пшеницу пожњели, запитали смо га, да ли је задово-

После завршене жетве, покошено класје слаже се у снопове и крстине.

љан? Чика Обрен је одговорио: „Од свег срца вам хвала! Хвала вам на труду и раду. Али нешто морам да вам замерим. Од нас су три године само тражили, а ништа нису давали и ми смо научили да дајемо. А ви добровољци дадосте зној свој и труд свој, и ништа не затражите. Не хтедосте од мене ни понуду да узмете, ми то нисмо научили. Ето, то ми је жар, јер код нас на селу је обичај, да се после рада понуда прими.“

Тек, кад смо ми чика Обрену објаснили да добровољци примају своју редовну храну, и да не смеју да буду на терету ни једном сеоском домаћину, чика Обрен је помало разумео, али му ипак, није било право.

Па не само да су добровољци тој тројици сеоских домаћина пожњели пшеницу, већ још и многим другим сеоским породицама, чији су чланови страдали у разним националним одредима у борби против комуниста. На тај начин су исказивали своју захвалност онима, који су се свесно жртвовали да би Србију и Српство сачували.

А када је једног дана командант батаљона, поручник Миленко Поповић, отишао у село да види како су сељаци расположени према српским добровољцима, за кратко време окупили су се око њега многи сеоски домаћини, који су се од свег срца захваљивали Команданту на потпори коју им указују српски добровољци, као и на њиховом беспрекорном држању.

Српски сељаци из дана у дан све више увиђају, да су добровољци права српска војска која несегично сагорева у служби народа и отаџбине, и свесни су да само добровољци могу Србији и српском народу обезбедити бољу и сретнију будућност.

Бора Карапаница,
добровољац

Једној мајци

Болом измучена на постељи лежиш,
Ситне капи зноја на боре се нижу.
Ја ти крај узглавља... моју руку тражиш
И док ми је стежеш сузе сузу стижу.

Кроз тај стисак руке ја знам шта би хтела:
Реч утехе срцу, мелем болу своме,
Јер судба ти крвљу три венца оплела
И сакрила радост у животу твоме.

Како да те тешим? Немо седим, ето,
Кад те сузну гледам осећам се мали.
Твој дар добру нашем — све што ти је свето
За спас нашег рода ми смо ти узбрали.

Погледај на патњу Мајке Божјег сина
Са својима савни Њене душе боли,
Па ћеш тад да схватиш да си и ти жена
Чији пород страда, јер свој народ воли.

На олтар Србије три си жртве дала:
Мужа, главу куће, и два дична сина;
Са орла су глава и два крила пала,
Ал' срце му куца крај свих тешких рана.

То је срце мајке што скршено јеца,
И откуцај шаље ко молитву Богу.
Крај крстача где јој леже њена деца
И вене кроз уздах и бескрајну тугу.

Утеши се мајко! Не остајеш сама!
Још доста је деце с духом прадедовским.
Са три свеже хумке, што си дала нама
Само дух си дигла пуковима српским.

СТ. Д. ПЕШТАНАЦ,
добровољац

БОРБА У НОЋИ

Кроз мртву тишину мрачне ноћи, десетина мојих другова иде напред. Куда и зашто, то само они знају. Из даљине се са железничког раскршћа чује хуктање локомотиве, које ће ујутру да повуку и пребаци из села у град и обратно слободан свет, који само о себи мисли.

Док смо се одмарали на изласку из села, нека расточена кола долазила су из даљине. То вероватно неки сељак иде на удаљену њиву, а можда бандити преносе свој плен. Каква крајност, а ипак тако честа стварност. Кренули смо даље. У зору смо имали да изненадимо једну бандицу у суседном селу. Зато се много не журимо. Корак по корак и чести, потмули звекот оружја било је све што је могло да нас изда подмуклом противнику, ако нас буде на вратима села очекивао. Зато смо ишли меканом подлогом друског канала. Спрему смо притегли и слух напрегли, а оком назирали најужи простор око себе. Тишина. Само неки гласови допире испред нас. Десетар се сигурно љути. Храброст не оповргава опрезност, а они у претходници, па разговарају. Али, један револверски метак па-

други и детонација бомбе... Ту су... Један нам рафал прозуја преко главе. Збиља су ту. „Пусти их нек се открију“, — рече десетар и даде наређење да се прави „одбрамбени јеж“. „Сад почињи!“... Испрекидани рафали светлеће муниције прошараше суседним простором. Са друге стране чу се јавук и нека вика. Ватра снажно сева. Зрна фијучу, а по која ручна бомба осветли читав простор. „Целим рафалима!“... Ватрене нити наших зрна уткивале су се у таму ноћи. Противничка ватра нагло преста. „Прекини! Пажљиво осматрај!“... Наше вруће циви умукосе. „Да није кога погодило?“ — тихо смо преносили питање. Од прве ватре не беше никакве озледе. — „Бог нас чува, као и увек“, уздајући се у Њега, говорили смо.

„Перо, ко је опалио прве метке?“ — упита десетар једног из патроле. „Убио сам једног, а за двојицом сам бацио бомбу — то је била њихова патрола. Одо-смо до њих, остали се изгубише у мрак“... „Можда је нека „позната тица“, — процеди мој помоћник. На неких педесет метара појави се светлост. То батеријска лампа скида црни вео са бандитовог лица. Чу се глас и јак плотун грму. Открили су се, шта ли је било? Одговорисмо и ми јаким ватром. И опет наста гајањ. „Ево, нове мазерке и три бомбе. А кама му мирише на кајмак. Хајмо! Лево и десно од друма, полако и опрезно“... Стабљике шаше повијају се уз шушањ и одјек сувог лишћа. Трошње бразде ораница угибале су се под тежином корака. Рот са младе детелине квасила нам је ноге. Сад су се чули пуцњи; сваког часа све удаљенији... Зора је разоткривала круне оближњих стабала. Славуј је, освешћен од страха, поздрављао нови дан. Певци су причали своје доживљаје. А лавез пас потсећао нас на протекли догађај. Кроз плаћање јутарње зраке који данас светлије падају на земљу, уносећи нове наде, крену смо напред.

Милан Мишулић,
добровољац

СТАВ И ПУТ СРПСКИХ ДОБРОВОЉАЦА

Има код нас још на жалост, извесних кругова, — премда их је из дана у дан све мање, — који шире о српским добровољцима најогавније заблуде. Најневероватније измишљотине бацане су у српски народ против оних који су одлучили да своје животе жртвују за спас тога истог народа, па чак и тих који о-наке заблуде шире. Ни њих српски добровољци не мрзе. Не мрзе их и не могу да их мрзе јер је љубав српских доброво-

љаца према српском народу толика да за мржњу нема места. Али је баш због тога све више оних који почињу да увиђају исправност пута којим српски добровољци иду.

Српски добровољци верују у победу добра над злим и због тога ведро гледају и у будућност, сваки пут кад српски народ учини нешто што је Господу по вољи. А забрину се опет за будућност нашег народа сваки пут кад се у нашем народу у-

чини нешто што не може да буде у вољи Господу.

Неће измрцварено Српство спасти мржња, освета и истребљење већ љубав и истина.

Због тога српски добровољци и иду путем љубави и истине чувајући се бодро да са тога пута ни за длаку не склизну ни као заједница ни као појединци.

Снага у служби истине и правде, ето то је пут српских добровољаца.

Најновије издање Српске књижевне задруге

Сусрети ЈЕЛЕНЕ СПИРИДОНОВИЋ САВИЋ

САВИЋ

На први, летимични поглед, Сусрети г-ђе Јелене Спиридоновић-Савић изгледају као љубавни састанци једне културне даме са својим културним симпатијама.

На други, прибранији поглед, Сусрети г-ђе Јелене Спиридоновић-Савић су двадесетгодишњи огледи у примењивању естетизма на грани чисте уметности, сматране као сан живота.

Са Јелом Спиридоновић-Савић, управо са њеним Сусретима учињени су примерни напори да у српску књижевност, управо у Српску књижевну задругу, уђе још једно космичко новорођено у повојима таквог српског језика, који би под трансцендентним оптерећењем требало да звучи и хуји као ораторијум.

Жена списатељица у српској књижевности има и леп број, пробан и испробан на тананим свилама мисаоности, на мрким кадифама осећајности.

Имао их је средњи век.

Имају их и дани јучерашњи и дани данашњи.

Краљица Јелена, кажу, била је списатељица такве озбиљности да су савремени повесничари њена дела стављали у средиште културне делатности. Царица Милица у потез-два дала је ванредне излив пантеистичке меланхолије: њена кћи, Јела Балшићка елегантно је писала о најснажнијим проблемима свога доба: монахиња Јефимија извезла је златан роман — епитаф.

У дане јучерашње, у дане данашње исто тако постоји плејада жена-списатељица, почев од Милице Стојановић — Српкиње, па Драге Дејановић, па Милке Гргурове, Јелене Димитријевић, Данице Марковић, Милице Јанковић, Исидоре Секулић, Десанке Максимовић, па још много других, све до Сусрета, те најновије, најмлађе, најпозоријне женске књижевнице у нас.

Полетне као соколице, под преливима белим и црним, бојама радости и жалости људских, те наше савремене високоредностице, с детињством по школама са старошћу опет с књигом у руци, еволутивни смер свога доба осећале су и изражавају на начин који се зове — геократски нагон, а с њим уједно дале и обрасце патетичног живота.

И тако с правом се може рећи да је српски лирски матријархат, историјски још неповезан, критички још неиститан, дао и даје поборнице лепоте без шминке, без огледала — већ лепоте као снаге уметничке истинитости.

Као песникиња Јела Спиридоновић-Савић позната је са својих питомих, готово умирљивих стихова, као влат по влат вучених и извучених из огромног стога, на чијем је врху Бог без бора, а на чијем подножју срце с трном. Претежно је певала и опевала оптика највећег и најмањег, не непосредним средствима борбе с природом, већ стихујући неки херувимски амалгам такозваног вишег и такозваног нижег живота, те је била и остала песникиња — јерархиског лиризма.

А каква је у стиху, таква је и у прози.

Као есеисткиња, својим Сусретима Јела Спиридоновић-Савић извршила је покушај једне портретне антологије, дала у лепом смислу једну књигу са местима и за слагање и за неслагање, али увек искрену у анализама оптика највећег и најмањег, увек у друштву генија, светаца и светиљки, те је била и остала есеисткиња — јерархиског критицизма.

Јерархиског критицизма, где су биће и небиће једно исто, где је анализа и средство и циљ сазнања, где је све атом вере, све вера без мере, влачан и развлачен трансцендантан идеализам.

„Опљемењен, културан човек је свестан, да се никаква трајна срећа не састоји у томе, да он нешто постигне, него у преданости нечему

што је веће од њега самога: идејама, које га изводе из уске тамнице његовог „ја“ напоље, у шири живот, да се да: било науци, или отаџбини, или човечанству, тек нечем изван себе.“

Са Јелом Спиридоновић-Савић, слагао се човек или не са Сусретима, грани српске есеистичке књижевности додани су листићи чијег се шума ерудиције и искрености и такозвани мужи велеумни постидели не би.

Једна једина примедба.

Царство мистицизма, царство екстаза, о којима списатељица Сусрета тако зналачки говори, има једно своје велико поглавље које се зове — српска мистика. Снажна узрета Доментијана, духовне арабеске Прованчаног,

видни и невидни светови Данила, пуни естетски, за чудо како нису коснули ону, која је деценије посветила херувикама готске, галске и такозваних других расних психа.

Једна једина примедба.

Царство сликарства, царство музичарства, о којима списатељица Сусрета тако зналачки говори, такође има једно посебно велико поглавље — српску уметност.

Снажне фреске Сопотана, Дечана, Студенице, визионарске мелодије говора, песме, свирке, веза, дубореза српског, за чудо како нису коснули ону која је деценије посветила еугеникама туђег звука, туђе боје.

Једна једина примедба.

Грудне и родне уметничке истине осећају и изражавају са онима и само оне, који не аналитичку већ афористичку прошлост свога духа знају.

3.

Једна шетња по данашњим БЕОГРАДСКИМ ПОЗОРИШТИМА

ГДЕ СЕ СВЕ НАЛАЗЕ ПОЗОРИШТА

Ако би се ударило једним огромним шестаром код Славие, па другим краком описао круг, треба веровати да би се на томе кругу, чији пречник иде све од Калемегдана до Цветковех механе, нашла сва позоришта. Изузетак би учинило једино Позориште Удружења глумаца, које је остало у својој старој кући и онде даје представе.

Народно позориште се сместило у једном лепом боровом парку у Брегалничкој улици, па је у томе смислу и добило назив — „Позориште у парку“. Истина, тај назив би боље одговарао Централни за хумор, пошто се налази на Калемегдану. Али ово позориште добило је назив „Позориште на бункеру“.

Србозарово позориште отишло је из Немањине улице чак иза Цветковех механе, у једну удолину и сместило се код каване „Ниче“, па су га суседи интимно прозвали „Позориште у рупи“, док је Удружење глумаца, да не би заостало за осталима, што се каже, да би било солидарно, отворило своју филијалу у близини Новог гробља, у Вразовој улици, па су сами глумци свој ного отворени театар крстили „Гробљанско позориште“. Сама централа Удружења, пошто је остала у центру града, бившем центру града да се боље разуме, незванично је названа „Позориште са периферије“.

ПУБЛИКА

„Их, бре, господине“, прича један браќалија код Србозара, одевен што по кажу у гениште одело, „вала, одох и ја у позориште!“ Ниче да је лепо, већ, баш је фино. И ако баш све не разумем, јер говорим отменим језиком, сит се и насмејем и наљупам!“

У Народно позоришту био је импровизиран код публике овај дијалог:

„Да ли ти глумци то сами од себе онако говоре, леба ти, или их неко томе учи?“

„Незнам, мајка ми жива била, али мислим да је све то онако! Знаш глумци су људи којима све пада на памет, па се и то договоре... Да, договоре брата, да се ми смејемо...“

Извесним оваквим договорима има прилике данас да присуствује многа публика, како она са периферије, у придошлим позориштима, тако и она близу Калемегдана. За то ће, вероватно за храброст, добити посебна одликовања. У овом случају реч је о „Позоришту на бункеру“. На сцени је Аца Цветковић, Понавља човек снечу из комада „Др“,

а у улози Животе, и свет врштити. Аца игра, а све гледа у небо као астроном и тражи авионе, или ослухује сирене. Глумци играју са њим и сеире. Знају они, чим засвира први брод на Сави, да ће Аца загревати у први бункер и оланде да више нико неће извући све док не прође подне. Сада, кажу, пренео је у бункер и кревет, и шпорет, па тамо обитава.

У „Гробљанском позоришту“, пре неки дан на проби, Фазловски је као „Зулумџар“ учинио прави зулум према празним клупама, махао је и викао да се орили, па је и позориште тога дана било препуно, јер су гледаоци просудили према укусу, да се на сцени ипак мора нешто крупно дешавати, када се тако виче.

Иначе, најинтимнија атмосфера је у „Позоришту на периферији“, односно у Удружењу глумаца. Лак програм изазива и лако расположење, па се и за време представе дешава да монолози сиће са сцене у партер и обрнуто.

То се све објашњава изобилним разумевањем и полетом гледалаца, који сада користе прилику и желе да дођу до јевтиног реномеа. У сваком појединцу се можда крије Молијер или Шекспир, јер сваки од нас или пише бар нешто, или игра бар нешто. Шта, то је споредно.

РЕПЕРТОАР

На репертоару су мање више старе, али добро опремљене ствари.

Народно позориште, тако, даје комаде из народног живота и комаде са тенденцијом хумора: „Зона Замфирска“, „Два цванцника“, „Бидо“, „Несуђени зетови“, „Кавалерија рускијана“, „Бајацо“, „Севилски берберин“ и налази на праву буру од одушевљења код гледалаца.

Кровови и дрвџа унаоко су увек препуни као и само гледалиште, а главни претстављачи добијају обилан пљесак. И огде су већ добили своје симпатизере Аца Цветковић, Жарко Цвејић, Станоје Јанковић, Бојка Константинова, брачни пар Златковић, Сима Јанићијевић и др. Они данас пуне кућу, а то је, и за у праву, а и за богињу Талију, главно.

Централа за хумор даје, у новим приликама, и нов програм, бар у погледу њеног досадашњег рада. Сада се програм мења сваки дан. Ту су „Др“, „Лажа и паралажа“, „Душаново јутро“ и др. са главним носеоцима улога:

Метива

Зора нас је нашла спремно, са песмом на уснама, са песмом која слатко избија из савладаног труда. О, било је тако ведро и широко у жетелачкој души кад срп рески севну бескрајним њивама! У осмеху свију распламсавала се завичайна грудиа кад на српу класје стаде да се руши.

Да, ту су и веселе шеве, које знамо још из основне школе, ту је сунце, које нам, погнутима, пада на плећа; ту је поветарац који с плавих шума слеће на груди и шуми пијаним морем класја, милује мишице голе, док се неодољиво све већа и већа поносна радост вечног хлеборобца буди...

У Шумадији негде и сад се још налазе трагови несрећног нашег дома, у корову, усред села, и кад стигну дани косача и берача, ја се довлацим ломан, ћутљив, веран: остављам живот нови и ваљем, удвелем, за јутра наша бела да се придигнем бодар, да се осетим јачим.

Дођох опет да удахнем земљу плодну, засејану вековним патњама мојих горштачких предака, засејану животима што су насилном смрћу сламани, засејану надама што су чекале будућност насмејану, засејану пламеновима пред дубоким царствима мрака, о, да удахнем силно занос овај необуздани!

И ја опет видим Србију у овој свечаности, видим је милу у њеној темељној целокупности, и опет ме необдрањиво снахоше њени бодри токови, њени присоји, њене мржње, њени пољупци прости, што су потирали многобројне дубоке жалости из којих се рађаху највећи наши снови.

И ја сам радостан још више, иако сам стекао беле руке, иако сам стекао образе бледе и преживео триста мука, ја сам радостан што не налазим трагове бездушне цивилизације

на пољима овим: антене, димњаке, грозне машинске хуке, јер овде засејава, копа, жње и сече тешка сељачка рука и неупоредиво наше сељачко срце истрајно бије.

Са колико љубави се свијају стасови жеталаца и са колико слојности одјекују песме велике моје! Немогуће је мирним погледом пратити оваква дела и зато се све моје биће у несвакидашњи занос баца и мисли ми се, као на вршајима узрели класови, дробе и нижу складно у ћердан сјајни од бисера бела.

Њиме бих да украсим девојачка грла у жетвеном реду, на кошуљама младића да уплетем у везове шарене, па да их носе са братском гордошћу бодрих соколова: тако бих само с њима оживео своју младост бледу, угледао своје хоризонте тмурне топло разведрене, озорио попришта бескрајна свих својих болова.

Сељаци, браћо моја радна, остављена, ви дижете високо домовину нашу и ја знам: још више она ће стајати јер се ослања о плећа ваша, о тешке и црне руке; она је тако сигурна кад нам је кореном у срцу дубоко, и спокојство ће је чинити још лепшом чим јој се врати сва љубав срчане деце што крваве пребољевају муке...

У крстине тешке, троме најзад је пало златно жито, пред смирај сунца које је мајчински цео дан било над скупном срећом наших праисконских великих села, и кад се на сентименталној месечини зањиха коло вито, ја осетих сав усхићен: испод завичайног топлог крила опет ме је, изгубљеног, отаџбинска љубав срела!

ВЕСЕЛИН ФИЛИПОВИЋ

Ацом Цветковићем, Блаженком Каталинић, Пајом Богатинчевић, Мићом Васић, Врбанићком и др. Публика овде није баш тако разноврсна, некако је стабилнија, јер су све то стални посетиоци оближњих бункера, па Позориште гледају из захвалности.

Србозар код „Ниче“ има искључиво национални репертоар. Ту су „Зона Замфирска“, „Дукат на главу“, „Два цванцника“, „На бунару“, „Бидо“ и др. Носиоци главних улога су Љуба Васиљевић, Огњанка Хет, Драги Петровић, Јован Јеремић и др. Ово је можда једино позориште, у коме се публика са стајања, у погледу броја; такмичи са оном са седења.

Удружење глумаца, са две позорнице, има ипак најразноврснији програм. У Централни је стална, а у Филијали повремена публика. Према томе се и програм подешава.

Сваке недеље Централа мења програм, док Филијала и мења, и даје нов, односно стари, већ како то публика тражи. У Филијали су пуни позоришни комади,

од три чина, за забаву и за поучку, а у Централни само актове, за забаву. Тамо се публика који пут и расплаче, а у Централни само се смеје. Филијала зна и да троне, а „Позориште на периферији“ и да доведе до делиријума од одушевљења.

И тако, када се око пет часова по подне, али најдоцније око пет и тридесет, подигну пет завета на пет легалних сцена у Београду, публика заборавља на дневне бриге, патње и стрепње, заборавља на оно већ снивано „Пажна, пажна...“ и тоне у заборав неког живота изван реалности.

Тамо горе, на сцени, све је лепо, Заиста, велика је улога позоришта; управама и претставља чима треба одати свако признање, а публици поштовање што је и у трагичним данима знала сачувати ведар дух и разумевање за нормалан живот.

В. М. А.

